

Asia: VN/8915/2024

Työ- ja elinkeinoministeriön lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle työnhakijan palveluprosessin ja työnvälityspalveluiden kehittämistä koskevaksi lainsäädännöksi

Lausunnonantajan lausunto

Onko teillä yleistä lausuttavaa esityskokonaisuudesta?

-

1. Onko teillä yleistä lausuttavaa palveluprosessista?

Nykyistä POMA-mallia on syytä tarkastella kriittisesti sen monimutkaisuuden ja byrokraattisuuden vuoksi. Malli on osoittautunut haasteelliseksi sekä asiakkaille että virkailijoille, mikä on johtanut hitaaseen ja raskaaseen palveluprosessiin.

Ehdotamme, että työllistymissuunnitelmaa kehitetään siten, että se sitouttaa työnhakijan tehokkaammin omaan työnhakuprosessiinsa. Samalla tulisi harkita laiminlyöntien seuraamusjärjestelmän uudistamista suoraviivaisemmaksi ja vaikuttavammaksi. Nykyinen muistutuskäytäntö ei ole osoittautunut tarkoituksenmukaiseksi. Se kuormittaa tarpeettomasti asiantuntijoita ja saattaa tahattomasti passivoida asiakkaita. Suosittelemme muistutuskäytännön uudelleenarviointia ja mahdollista luopumista siitä, jotta voidaan keskittyä tehokkaammin asiakkaiden aktivointiin ja työllistymisen edistämiseen.

2. Koetteko alkuhaastattelun järjestämisen määräajan pidentämisen viidestä arkipäivästä kymmeneen arkipäivään kannatettavana?

Ehdotamme alkuhaastattelun järjestämisen määräajan pidentämistä viidestä arkipäivästä kymmeneen arkipäivään.

Pidennetty määräaika mahdollistaisi tehokkaamman suunnittelun ja toteutuksen, mikä todennäköisesti parantaisi palvelun laatua. Lisäksi se antaisi enemmän joustovaraa erilaisten asiakastilanteiden huomioimiseen. On myös syytä huomioida, että kaikille asiakkaille alkukartoitus ei ole välttämätön heidän palvelutarpeensa vuoksi. Pidempi määräaika mahdollistaisi paremmin yksilöllisen harkinnan käytön näissä tilanteissa.

Pidemmällä määräajalla voitaisiin varmistaa, että alkuhaastattelut toteutetaan laadukkaasti ja tarkoituksenmukaisesti, mikä edistäisi työnhakijoiden tehokasta palvelua ja työllistymistä.

3. Onko täydentävien työnhakukeskustelujen perustuminen asiakkaiden palvelutarpeeseen mielestänne tarkoituksenmukaista?

Ehdotamme, että täydentävät työnhakukeskustelut toteutetaan asiakkaiden yksilöllisen palvelutarpeen mukaisesti, asiantuntijoille tulisi antaa harkintavalta arvioida täydentävien keskustelujen tarpeellisuus kunkin asiakkaan kohdalla. Tämä mahdollistaisi joustavan ja asiakaslähtöisen palveluprosessin, jossa voidaan keskittyä niihin asiakkaisiin, jotka hyötyvät eniten lisätuesta työnhaussa.

4. Näettekö nykyisestä muistutuskäytännöstä luopumisen ja työnhaun voimassaolon päättyminen ensimmäisestä asioinnin laiminlyönnistä kannatettavana?

Ehdotamme, että nykyisestä muistutuskäytännöstä luovutaan kokonaan ja että työnhaun voimassaolo päättyy automaattisesti ensimmäiseen asioinnin laiminlyöntiin. Tämä muutos selkeyttäisi toimintaa ja vahvistaisi asiakkaan vastuuta omasta prosessistaan. Nykyinen käytäntö, jossa asiakkaalle lähetetään muistutus laiminlyönnin jälkeen, on osoittautunut tehottomaksi ja resursseja vieväksi. Lisäksi se saattaa antaa asiakkaalle virheellisen kuvan siitä, että viranomaisen on päävastuussa työnhakuprosessin etenemisestä.

Selkeä ja yksiselitteinen seuraamusjärjestelmä, korostaisi asiakkaan omaa aktiivisuutta ja vastuunottoa. Tämä voisi myös vähentää virkailijoiden työtaakkaa ja vapauttaa resursseja muihin, tehokkaampiin toimenpiteisiin.

5. Koetteko työllistymissuunnitelmien sisältöjen määrittelyn olevan palveluprosessin toimivuuden kannalta oleellisia?

Työllistymissuunnitelmien ja asiakastapaamisten sisältöjen määrittelyssä voitaisiin hyödyntää ohjaavaa runkoa tai kehystä. Tämä helpottaisi yhtenäisen ja laadukkaan palvelun tarjoamista kaikille asiakkaille. Samalla on kuitenkin ensiarvoisen tärkeää, että suunnitelmien ja tapaamisten sisältöjä voidaan räätälöidä asiakkaiden yksilöllisten tilanteiden ja tarpeiden mukaisesti. Jäykät ja kaavamaiset menettelytavat eivät palvele asiakkaiden parasta, vaan ne voivat jopa heikentää palvelun vaikuttavuutta.

Korostamme viranomaisen harkintakyvyn merkitystä asiakaspalvelutyössä. Asiantuntijoiden on voitava arvioida ja soveltaa ohjeita ja suosituksia asiakaskohtaisesti, jotta voidaan varmistaa paras mahdollinen lopputulos.

6. Koetteko asiakkaiden palveluprosessiin sisältyvien asiakastapaamisten sisältöjen määrittelyn olevan palveluprosessin toimivuuden kannalta oleellisia?

Työnhakusuunnitelman laatiminen ja asiakaskohtaamisten merkitys ovat keskeisiä työllistämisen tukemisessa. Asiakaskohtaamisessa käsitellään yksilöllisesti kunkin asiakkaan tilanne ja tarpeet, mikä määrittää, miten keskustelu etenee. Suunnitelman tulee olla joustava ja mukautua asiakkaan tilanteen mukaan, eikä kaikkia asiakkaita voi kohdella saman kaavan mukaan.

On tärkeää, että asiantuntijat käyttävät harkintakykyään, sillä asiakkaat ovat erilaisissa tilanteissa ja heidän tarpeensa vaihtelevat. Asiakaskohtaamisessa otetaan huomioon myös asiakkaan tarve ja tilanne, ja tästä keskustelusta syntyy pohja työllistymistä tukevalle suunnitelmalle.

Vaikka yleinen kehys suunnitelman tekemiselle on hyödyllinen ja takaa tasapuolisen palvelun, asiakkaan yksilöllinen tilanne on se, joka määrittelee keskustelun kulun ja työllistymissuunnitelman sisällön. Tässä mielessä asiantuntijan rooli on tärkeä: he voivat arvioida tilanteen ja päättää, millainen lähestymistapa toimii parhaiten.

1. Onko teillä yleistä lausuttavaa työnhakuvelvollisuutta koskevista muutoksista?

Työnhakuvelvollisuutta koskevissa muutoksissa on otettava huomioon osa-aikatyötä tekevien tilanne, joiden työnhakuvelvollisuutta ei tulisi kiristää, sillä se ei välttämättä lisää heidän työllistymistään. Poikkeuksista luopuminen voi aiheuttaa haasteita erityisryhmille, joten on varmistettava, että velvollisuus on kohtuullinen heille. Virkamiehen harkintavalta on säilytettävä asiakkaan tilanteen arvioinnissa. Työnhakuvelvollisuuden olemassaolo on tärkeää, mutta sen toteutumisen valvontaa on kehitettävä tehokkaammaksi ja oikeudenmukaisemmaksi.

2. Näettekö, että alennetun työnhakuvelvollisuuden asettamisen yhteydessä arvioitavissa seikoissa on huomioitu oleelliset tekijät?

-

3. Tukeeko työnhakuvelvollisuutta koskevan sääntelyn yksinkertaistaminen ja tietyistä poikkeuksista luopuminen työnhakuvelvollisuuden tarkoituksenmukaista asettamista?

Velvoittavia työtarjouksia tulisi tehdä heti työnhakijuuden alettua, sillä työnhakijan aktiivisuus heikkenee jo kolmen kuukauden työttömyyden jälkeen. Ammattitaitoisesti tehdyt työtarjoukset voivat aktivoida työnhakijoita ja vähentää työttömyysetuuksiin liittyviä kustannuksia, mutta ilman seurantaa ja konkreettisia toimenpiteitä pelkkä tarjousten lähettäminen ei välttämättä paranna työvoimapalvelujen laatua. Järjestelmän tavoitteena tulee olla nopea työllistyminen sekä työnhakijoiden aktivointi, mutta sen on myös vältettävä tarpeetonta kuormitusta työnantajille.

4. Työnhakuvelvollisuuteen ehdotettavat muutokset tuovat tietyt asiakasryhmät (esim. osa-aikatyössä olevat sekä henkilöt, joilla on tiedossa myönteinen muutos työnhaun tilanteeseen) yleisen työnhakuvelvollisuuden alentamisen kriteerien piiriin. Näettekö tämän kannatettavana?

Ehdotus, jossa osa osatyöaikatyöntekijöistä, joilla ei ole suurta palvelutarvetta, määrätään täyteen työnhakuvelvollisuuteen, vaikuttaa epäoikeudenmukaiselta. Tämä näyttäisi pyrkimykseltä poistaa ne osatyöaikaiset työnhakijat, jotka eivät voi saada kokopäiväistä työtä nykyisessä työssään eivätkä ole kiinnostuneita alaa vaihtamaan, kuten esimerkiksi monet koulunkäynninohjaajat. He hakeutuvat usein työnhakuun, koska heillä on oikeus korotettuun työttömyyspäivärahaan.

Tämäntyyppiset asiakkaat voivat kokea uuden velvollisuuden turhana työnä ja ajanhaaskauksena, varsinkin jos heillä on jo työpaikka tai varma työpaikka tulossa lähitulevaisuudessa. On myös tärkeää huomioida, että joillakin aloilla on työvoimapula, ja osatyöaikatyöntekijöiden tarve voi olla suurempi kuin muilla aloilla.

1. Onko teillä yleistä lausuttavaa työtarjouksiin tehtävistä muutoksista?

Työtarjoukset tulisi olla aina sitovia, ja niiden tulisi astua voimaan heti työttömyyden alkaessa. Poman mallia, jossa ensimmäinen työtarjous voidaan lähettää vasta kuuden kuukauden kuluttua

työttömyyden alusta, on vaikea ymmärtää. Tällainen malli on omiaan hidastamaan työnhakijan työllistymistä ja passivoimaan prosessia.

Paluu vanhaan malliin, jossa työtarjoukset viivästyvät, ei ole suositeltavaa. On tärkeää, ettei keskitytä pelkästään siihen, kuinka monta ohjasta tehdään, vaan siihen, kuinka monta niistä on oikeasti hyviä ja auttavat työnhakijoita saamaan töitä.

2. Tukeeko työtarjouksiin heti työnhaun alusta alkaen ehdotettava velvoittavuus työllistymistä ja työtarjousmenettelyn tarkoituksenmukaista toimeenpanoa?

Velvoittavia työtarjouksia tulisi tehdä heti työnhakijuuden alettua, sillä työnhakijan aktiivisuus heikkenee jo kolmen kuukauden työttömyyden jälkeen. Ammattitaitoisesti tehdyt työtarjoukset voivat aktivoida työnhakijoita ja vähentää työttömyysetuuksiin liittyviä kustannuksia, mutta ilman seurantaa ja konkreettisia toimenpiteitä pelkkä tarjosten lähettäminen ei välttämättä paranna työvoimapalvelujen laatua. Järjestelmän tavoitteena tulee olla nopea työllistyminen sekä työnhakijoiden aktivointi, mutta sen on myös vältettävä tarpeetonta kuormitusta työnantajille.

3. Selkeyttääkö työtarjouksiin ehdotetut muutokset kokonaisuutena työtarjouksia koskevaa sääntelyä?

-

1. Onko teillä lausuttavaa työnhakijalle tai työvoimaviranomaiselle ehdotetusta velvollisuudesta työnhakuprofiilin laatimiseen ja julkaisemiseen palvelualustalla?

Lakiehdotuksessa työnhakuprofiilin laatiminen on esitetty viime kädessä työllisyyspalveluiden viranomaisen vastuulle, mikä on ongelmallista. Tälle tehtävälle varattu 10 minuutin aika on täysin epärealistinen. Lisäksi vastuun siirtäminen työnhakijalta viranomaiselle on väärä suunta – työnhakijan tulisi itse vastata omasta työnhaustaan, ei järjestelmän. Tämä lisää tarpeetonta hallinnollista työtä ja heikentää työnhakijoiden omaa aktiivisuutta. Vähintäänkin profiilin laatiminen tulisi säilyttää vapaaehtoisena, sillä hakijat täyttävät jo monisivuisen lomakkeen työnhakijaksi ilmoittautuessaan.

Vapaaehtoisuuden säilyttäminen on tärkeää myös sen vuoksi, että nykyjärjestelmä muistuttaa vanhaa CV-nettiä, jossa pakollisuus voi johtaa liialliseen byrokratiaan ja lisätä viranomaisille ylimääräistä työtä. Lisäksi monet työnantajat eivät ole kiinnostuneita anonyymeistä hakemuksista, ja julkisten tietojen tarjoaminen kaikille ei ole sopivaa kaikille työnhakijoille.

2. Onko teillä lausuttavaa työnhakijoiden työnhakuprofiilissa olevien henkilötietojen (koulutus, työkokemus, muu osaaminen ja työtoiveet) julkaisemisvelvollisuudesta ehdotetussa muodossa julkisena tietopalveluna?

Etenkin pienillä paikkakunnilla pelkästään työhistorian tai koulutuksen perusteella voi olla mahdollista arvata, kuka henkilö on, kun taas suurissa kaupungeissa anonymiteetti saattaa säilyä paremmin. Tämä luo merkittäviä ongelmia yksityisyyden suojaan ja tietoturvaan liittyen. On myös tärkeää varmistaa, mitä hakijat julkaisevat, koska he voivat kirjoittaa avoimia hakemuksia, mikä asettaa korkeat vaatimukset asiakaspalvelun asiantuntijoille. Julkiset tiedot eivät sovi kaikille, ja niiden avoimuus lisää tietojen väärinkäytön riskiä, mikä voi aiheuttaa merkittäviä haittoja työnhakijoille.

3. Onko teillä lausuttavaa työnhakuprofiilien tietovarantoa koskevista muutoksista?

4. Onko teillä muuta lausuttavaa palvelualustaa tai työnhakuprofiileja koskeviin muutoksiin?

Työnhakuprofiilin luomisen tulisi olla mahdollista myös niille, jotka eivät ole työttömiä. Vaikka velvoittava profiili voi sinällään olla hyväksyttävä ratkaisu, keskeinen kysymys on, kenellä on oikeus tarkastella näitä tietoja eri alustoilla. Kaikilla työnhakijoilla ei ole osaamista tai resursseja profiilin luomiseen, jolloin järjestelmän olisi tuettava myös heitä. Työllisyyspalveluilla tulee olla pääsy kaikkiin työnhakijoihin, jotta ne voivat löytää sopivia ehdokkaita avoimiin työpaikkoihin ja esitellä heitä työnantajille. Lisäksi, kun työn vastaanottamisalue on laaja, työllisyysaluetta suurempi, olisi tärkeää, että tieto työnhakijoista on saatavilla myös eri työllisyysalueiden välillä

1. Onko teillä lausuttavaa koulutusta vailla olevia nuoria koskevista muutoksista? Erityisesti Opetushallitusta ja Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskusta pyydetään muun ohella arvioimaan esitettyjen muutosten kohderyhmien suuruutta, koska työ- ja elinkeinoministeriöllä ei ole ollut käytettävissään tähän tarvittavia tilastotietoja.

Lakimuutokset ovat tarpeellisia, sillä nykyinen lainsäädäntö on liian tiukka ja ei huomioi riittävästi yksilöllisiä tilanteita. On järkevää laajentaa mahdollisuuksia terveydellisiin tai muiden perusteltujen syiden nojalla ja mahdollistaa työnhakijoille joustavammat reitit työelämään. Nykyään lähes kaikkiin työpaikkoihin vaaditaan koulutus, mikä sulkee ulkopuolelle ne, jotka haluaisivat suoraan palkkatyöhön. Kaikilla nuorilla ei ole edellytyksiä kouluttautua heti, mutta se ei tarkoita, etteivät he voisi työskennellä. Koulutuksen pakottaminen voi johtaa turhiin tutkintoihin, joilla ei ole todellista hyötyä, ja samalla pahentaa työvoimapulaa alueilla, joissa tarvitaan tekijöitä. Työn tulisi mennä koulutuksen edelle niille, joille se on paras vaihtoehto, ja vaihtoehtoisia koulutuspolkuja tulisi tukea paremmin.

2. Onko teillä lausuttavaa työttömyysturvaseuraamuksia koskevista muutoksista?

Työttömyysturvajärjestelmän tulee olla selkeä ja kannustava, jotta työnhakijat hakeutuvat mieluummin töihin kuin jäävät työttömyysturvan varaan. Nykyinen seuraamusjärjestelmä on monimutkainen ja vaikeasti ymmärrettävä, mikä voi johtaa turhiin laiminlyönteihin. Työnhaun katkeamisen estämiseksi muistutus olisi hyvä säilyttää, mutta jos asiakas ei reagoi siihen, seuraukset ovat perusteltuja. Järjestelmän tulisi olla johdonmukainen ja ennen kaikkea työnhakijoille helposti hahmotettava.

3. Onko teillä lausuttavaa muista työttömyysturvamuutoksista?

Nuorten koulutukseen hakeutuminen ja sen suorittaminen parantaa työllistymismahdollisuuksia sekä tukee työelämätaitojen ja vastuunottamisen kehittymistä. Koulutuspaikkoja tulisi olla tarjolla nuoren asuinpaikkakunnalla tai hyvien kulkuyhteyksien päässä, jotta mahdollisuus asua kotona koulutuksen ajan säilyisi. Kaikilla nuorilla ei ole valmiuksia asua itsenäisesti, mikä voi lisätä koulutuksen keskeyttämisen riskiä. Työttömyysturvalakiin ehdotettu muutos, jossa koulutukseen hakuvelvollisuus voisi täytyä myös hakeutumalla työhön ja itsenäiseen elämään valmentavaan koulutukseen, olisi tervetullut lisä. Ohjaamoiden roolia nuorten koulutukseen hakeutumisessa tulisi vahvistaa entisestään.

1. Onko teillä lausuttavaa työllisyysvaikutusarvioihin?

2. Onko teillä lausuttavaa liittyen työvoimaviranomaisvaikutuksiin?

Prosessien keventämisen aikaansaama työajan siirtyminen ei johda todelliseen hyötyyn, sillä saman esityksen mukainen työnhakuprofiilien laatiminen ja muut valvontatehtävät vievät vastaavasti resursseja.

3. Onko teillä lausuttavaa muista vaikutusarvioista?

Työnhakijoiden taloudellisen tilanteen tarkastaminen ei tulisi kuulu työvoimaviranomaisille, vaan se on sosiaalitoimen ja työttömyysturvan maksajien tehtävä. Varallisuus ei kerro työnhakijan työllistymismahdollisuuksista, vaan ainoastaan hänen taloudellisesta asemastaan. Varallisuustietojen hyödyntäminen voi johtaa syrjintään, jossa varakkaampia työnhakijoita ei tarjota työnantajille, vaikka heidän osaamisensa vastaisi tarpeita. Tämä vaarantaa tasapuolisen työllistymisen edistämisen ja voi heikentää myös työnantajien palvelua. Lisäksi 300 euron suojaosan palauttaminen työttömyysturvalakiin antaisi vaikeimmassa asemassa oleville työnhakijoille mahdollisuuden siirtyä asteittain työelämään ilman, että se heikentäisi heidän toimeentuloaan. Tämä tukisi työkyvyn ja osaamisen kehittymistä sekä helpottaisi työnantajien mahdollisuuksia palkata työntekijöitä osa-aikatöihin.

Muuta lausuttavaa?

-

Fraktman Pia
Pietarsaaren seudun työllisyysalue